

contra jus appellationum, quod in ipso Primatu inesse demonstravimus. Nam ipsa sunt argumenta Bohemeri, Van-Espenii, Febronii, ceterorum, quos supra refutavimus, ut proinde eadem omnia quadrent etiam in Cavallarium, qui aliorum errores literis consignavit. Simili plane de causa *in notis ad titulum de Judiciaria Ecclesiae potestate* separatim non refutavimus Cavallarium, qui in Inst. Can. par. 5 c. 2 et 3, adversus judiciariam in causis civilibus Ecclesiae potestatem multa habet, quae à Du-Pinio, Fevretio, Van-Espenio, ceterisque similibus desumpta sunt. Nam eorum ineptis explosis, atque rejectis, etiam Cavallario, cujus par omnino causa est, satisfactum arbitramur.

Liceat mihi hoc loco, quoniam memoravi Isidori Mercatoris collectionem, cujus saepe in his Institutionibus mentio occurrit, aliquid animadvertere, quod post editum tomum 1. earundem Institutionum, ubi de hac collectione disserui p. 49 et seq., intellexi ex Mss. epistola P. Burrieli, data ad Franciscum Ravagum die 22 Decembris an. 1752, quam mihi legendam dedit V. Cl. Laurentius Hervas, qui etiam illius partem descripsit in opere, cui titulus *Storia della vita dell' Uomo*, t. 2 l. 4 c. 11 p. 191. Tradit nimirum Burriellius, Isidorum usum praesertim fuisse Hispanica collectione canonum, cui multa addidit ingenio suo, multaque emendavit, atque detravit, ut sum illud figmentum componeret, quod et ego observavi in Prolegomenis t. 1 c. 5 §. 64 p. 49 et seq. Illud in primis monet ipse Burriellius, sese omnia Hispaniarum archiva diligentissime lustrasse, neque ullum unquam manuscriptum codicem ejus collectionis reperire potuisse; quod argumento est plane maximo, Hispanos, qui Isidorum conferentes cum ea collectione, quae in omnium manibus versabatur, nullo negotio fraudem detegere potuissent, Isidori figmenta penitus ignorasse. Illam autem collectionem Gotico-Hispanicam describit Burriellius literis ad Canonicum Petrum de Castro datis die 30 Decembris an. 1754, quas equidem literas apud eundem eruditum virum Laurentium Hervas legi. Scilicet ea continet canones XX Nicenos, quos continuo sequuntur aliarum Graecarum Synodorum Canones in latinum sermonem conversi; sed haec versio diversa est à Dionysiana, atque eadem magna ex parte est, quam dedit Isidorus Mercator, cujus nomine eam Harduinus edidit. Atque haec causa est, propter quam multi in Galliis putaverint, Isidori collectionem in Hispaniis fuisse absolutam, quia nimirum Isidorus ex collectione Gotico-Hispanica fere integram Graecorum canonum versionem arripuit. Novum hinc argumentum educitur, ex quo patet, non modo nullas fuisse in hac Isidori collectione Pontificum Romanorum partes, sed ipsos etiam nullam ejus rationem habuisse; quam si habuissent, illam certe misissent ad Ecclesiam Hispanicam, quae semper magnam habuit cum Romana Ecclesia conjunctionem. Sane pars altera collectionis Gotico-Hispanicae constat ex Decretalibus Summorum Pontificum centum, ac duabus,isque omnibus certae fidei, quas sequitur Decretalis *de Libris recipiendis*, et non recipiendis, unde Gratianus desumpsit Can. *Sancta Romana*, 5 Dist. 15, qui canon, uti testatur Burriellius cit. Ep. ad canon. de Castro, in omnibus Codicibus non Gelasio, sed Hormisdæ tribuitur. Optandum maxime esset, ut praeclara Hispanorum natio, quae viris abundat ingenio, ac doctrina plenis, in lucem emitteret collectionem Gotico-Hispanicam, quam duabus illis literis Burriellius memorat, quamque ipse illustravit; magnum exinde lumen acciperet ecclesiastica jurisprudentia, et multa forte occurrent emendanda in operibus eorum, qui antiquas canonum collectiones ediderunt. Certe testatur Burriellius, multa se animadvertisse minus vere, et minus accurate scripta à Card. Aguirrio, et à Cajetano Cennio, qui hactenus visi sunt Hispanicas

Canonum collectiones omnium diligentissime expendisse. — V. *Append. ad Proleg. cap. 5*, tom. 1, à pag. 61.

TITULUS XVI.

DE IN INTEGRUM RESTITUTIONE.

1. IN INTEGRUM RESTITUTIO QUID?—2 ET 3. QUI HABEANT BENEFICIUM RESTITUTIONIS IN INTEGRUM?—4. QUIBUS IN REBUS DETUR?—5 ET 6. QUI IN INTEGRUM RESTITUANT?—7. EFFECTUS RESTITUTIONIS IN INTEGRUM.—8. SUPPLICATIO PRINCIPIS OBLATA.—9. CONFIRMATIO APOSTOLICA.—10. ORIS APERITIO.

1.

Qui appellationis remedio uti non potest, beneficium habet *restitutionis in integrum*, per quam omnia in antiquum statum restituantur. Definitur autem in integrum restitutio à Paulo IC. (1): redintegrandae rei, vel causae actio (2). Datur hoc remedium extra ordinem, ut subsidio sit iis, quibus aliae desunt actiones, per quas jus suum consequantur. Quare cum actus ipso jure irritus est, aut cum aliud suppetit ordinarium civile remedium, in integrum restitutio dari non solet (3).

(1) Recept. sentent. l. 1 tit. 7 §. 1 apud Sculthingium, jurisprud. vet. Ante-Justinian. p. 255 ed. Lipsiae 1757.

(2) Actionis vocabulum generaliter hic accipitur pro quovis juris remedio, quod quis vel intendit, vel à Magistratu conceditur, ut in L. 57 ff. de Obligat. et action. Ab Isidoro *Origin.* l. 5 c. 25, in integrum restitutio definitur; *causae, vel rei reparatio.*

(3) L. 17 ff. de Minor.—L. 1 tit. 25 *Partitae III.*

2. Non temere, ac sine delectu, sed tantum justis de causis in integrum restitutio conceditur. Majores XXV. annis non restituantur, nisi demonstrata causa laesionis, quae culpa vacat: qualis est dolus alterius (1), causa metus, alienatio judicii mutandi causa facta (2), absentia, aut justus error (3), denique si qua alia iudici justa causa videatur (4). Minores annis XXV, propter lubricam aetatem, probata laesione, restituantur (5); modo restitutio petatur intra quadriennium à tempore, quo minores esse desinunt (a).

(1) Cap. 4 de In integr. restit., cap 6 de His. quae vi metusve.

(2) L. 1 ff. de Alien. jud., c. 1 eod. c. 11 de Judic. Extat in Pandectis, atque in Decretalibus titulus *de Alienatione judicii mutandi causa facta.* Fit autem haec alienatio, quoties pars altera, quae litem habet, dolo malo jus

suum in aliquem transfert, et facit commutationem, ut loquitur c. 4 de Alienat. jud. muland. caus., veluti si vendat, aut cedat potentioribus, ut adversario gravius negotium ingerat, atque ejus conditionem deteriorem faciat.

(5) L. 2 ff. de Restit. in integr., c. 4 eod. Vide etiam Paulum Recep. sentent. l. 1 tit. 7 §. 1 apud Schultingium l. et ed. c. p. 255.

(4) L. 1 ff. Ex quib. caus. major., c. 4 de In integr. restit.

(5) L. 2 Cod. de Filiofam. min., c. 4 de In integr. restit. Concessa autem in integrum restitutione minori, etiam ejus fidejussori succurritur, ut inquit Ulpianus in L. 51 ff. de Procurat. Consule Edmundum Merillium Observ. l. 4 c. 10 p. 127 ed. Neap. 1720.—* L. 2, 3, 5 tit. 19 Part. VI; l. 2 tit. 25 Partitæ III.*

(a) *L. 8 cit. tit. 19.*

3. Exemplo minorum, etiam Universitates habent in integrum restitutionem (1): similiter et Ecclesia eodem beneficio fruitur (2). Nomine autem *Ecclesie*, Jurisconsultorum sententia, et usu fori, omnia corpora ecclesiastica, monasteria, domus religiosæ, academiæ, hospitalia comprehenduntur. Restituitur Ecclesia, si detrimentum accepit, eaque restitutionem petat intra quadriennium, postquam illud pertulit (a); modo ab initio propter dolum, vim, metum, aut aliud justum impedimentum, jus suum persequi non potuerit (3); et vero restituitur ubicumque sit læsa, etiam propter negligentiam procuratoris, qui ejus jura, et documenta non protulit (4); contra confessionem sibi noxiam (5); contra lapsum fatalem (6); non solum contra laicum, sed etiam contra aliam Ecclesiam, quæ intulit detrimentum (7).

(1) L. 4 cod. Ex quib. caus. major. in Integr. rest., L. 3 cod. de Jur. reipublic., L. 9 ff. de Appellat.

(2) Cap. 1 de In integr. rest., c. 2 eod. in 6, Clem. unie. eod.

(a) *L. 10 tit. 19 Partitæ VI.*

(3) Cap. 1 de In integr. rest. in 6,

(4) Cap. 2 de In integr. restit.

(5) Cap. 2 eod. in 6.

(6) Cap. 5 de In integr. restit.

(7) Cap. 3 eod. At enim qui privilegium habet, eo uti non potest adversus illum, cui par est privilegium: L. 12 §. 1 cod. Qui potior. in pig. Verum id quidem est, si utraque Ecclesia de damno vitando agat; at si altera de damno vitando, altera de lucro captando agat; illam contra hanc restitui æquum est, uti similiter minor contra minorem restituitur L. 12 §. Item quaeritur ff. de Minor.

4. Datur in integrum restitutio etiam contra sententiam Principis (1), aut Summi Pontificis (2), sed tantum uterque contra propriam sententiam, aut sui delegati restituit (3); datur præterea tam in judicio, quam extra judicium, cum quis ex aliquo

facto, aut contractu læsus est. Semel denegata non amplius conceditur, præterquam ad appellationem omissam; nisi deinceps nova prodierint monumenta, quorum gratia tribuenda videatur (4).

(1) L. 1 et 2 eod. Si sæp. rest. in integr. postul.

(2) Cap. 5 de In integr. restit.

(3) L. 18 ff. de Minor. 25 an., L. 5 cod. Si advers. rem judic.

(4) Cap. ult. de In integr. rest.

5. Restituit autem Magistratus urbanus, vel provincialis, vel judex in eam rem à Principe, vel à Magistratu datus (1). Municipalis Magistratus sine Principis mandato neminem restituere potest (2), quoniam non habet mixtum imperium, cujus præsertim est propria in integrum restitutio. Atque hi quidem concedunt in integrum restitutionem, quam ordinariam dicimus, quæ scilicet ab ipsa lege, atque intra certum tempus, puta intra quadriennium, tribuitur. Nam extra ordinem, hoc est, præter scripti juris imperium, uti fit in transactionibus, et similibus, lapsoque tempore à lege constituto, solus Princeps restituit.

(1) Confer Cujacium in cod. l. 4 tit. 46 opp. t. 10 colun. 862 ed. cit.

(2) L. 26 ff. ad Municip. Vide Scipionem Gentilem de Jurisdiet. l. 1 c. 52 opp. t. 5 p. 96 seq. ed. Neap. 1764. Verum jure Codicis etiam Municipales Magistratus in integrum restituere posse, censet Oddus de Restit. in integr. par. 1 qu. 52 art. 4.

6. Magistratus adversus suam, aut judicis inferioris, parise potestatis sententiam restituit; inferior autem Magistratus contra superioris sententiam restituere non potest (1). Nostris moribus, Judex ordinarius, qui in urbe principe jus reddit, quique ex omnibus provinciis appellatur, in integrum restituit adversus judicata Magistratum provincialium, et municipalium; sed contra ipsius judicatum à Principe in integrum restitutio conceditur. Alicubi mos est, ut propter incidentia in lite, à judice ordinario, cum vero agitur de præcipuo negotio, veluti de contractibus, transactionibus, hæreditatum additionibus, aut repudiationibus, præscriptionibus, rebus judicialis, ceterisque similibus, non nisi à Principe, vel ab eo, cui data hæc potestas à Principe est, restitutio tribuatur (2).

(1) Consule Cujacium l. c., et in L. 16 ff. de Minor. 25 an. opp. t. 4 col. 863 ed. cit. et Donellum de Jur. civil. l. 11 c. 14 §. 5 opp. t. 5 col. 1243 seq. ed. Lucæ cit.

(2) Vide Voetum in Pandect l. 4 tit. 1 n. 3 et 4.

7. Petita in integro restitutione, omnia in suo statu manere debent, donec res finita fuerit (1); et ideo latae sententiae executio suspenditur, perinde ac appellatio interposita fuisset (2). Ea vero inde impetrata, omnia ad pristinum statum vocantur; laesio removetur, et quae sua sunt, unusquisque recuperat (3). Nam restitutio prodest non tantum illi, qui eam impetrat, sed etiam illi, contra quem conceditur, quoniam utrique suum tribuendum est. Sed qui rem recuperat, solvere debet impensas quas alter in rem fecit (4).

(1) L. unic. cod. in Integr. restit. postul. ne quid novi fiat.

(2) Cap. 6 de In integr. restit.

(3) L. 25 §. Restitutio ff. de Minor.

(4) Cap. 1 de la integr. restit., c. 11 de Reb. eccles. alien.— L. 2 tit. 25 Part. III.

8. Etiam à supplicatione Principi oblata, quam et *revisionem* appellamus (1), adjuvantur ii, qui appellationis remedio uti nequeunt. Quae supplicatio diei potest querela adversus molestiam, sive gravamen iudicis, à cuius sententia, propter ejus excellentiam statuto, aut Principis constitutione, appellare non licet (2). Ea vero si proponatur intra decem dies post latam sententiam, efficit, ut eadem sententia non aliter exitum habeat, nisi victor fidejussionem præbuerit tantum restituendi cum ultimis augmentis, quantum fuerit in condemnatione, si sententia revocetur (3). Elapso quoque decennio recte intra biennium hæc supplicatio proponitur; sed tunc nulla cautione opus est, ac sententia statim vim, et exitum habet (4).

(1) Multi supplicationem à revisione distinguunt, et hanc illi quidem affinem, non omnino similem faciunt. Confer Bendorum de Revision. in proem. n. 18 et seq., et Hilligerum ad Donellum de Jur. civil. l. 28 c. 6 §. 15 not. 22 t. 6 col. 418 et 419 ed. Lucæ cit.

(2) L. unic. cod. de Sentent. præfect. prætor.

(3) Auth. Quæ supplicatio cod. de Præcib. Imper. offeren., quæ Authentica sumpta est ex Novell. 119 c. 5. Vide Cujacium in cod. de Sentent. Præfect. Prætor. opp. t. 9 col. 939 ed. cit. Sed jam plerisque in locis fori usu receptum est, ut supplicatio intra dies decem Principi oblata sententiae executionem suspendat, neque ulla habeatur ratio cautionis de restituendo, quam forte victor emittere velit.

(4) Consule Voetum ad Pandect. l. 49 tit. 2, qui ea de re copiose disputat.

In Hisp. *supplicatio* fit coram Reg. Auditoriis: tit. 21 lib. 11 *Novis. Compilat.*

9. Quemadmodam vero qui causa cecidit, iudicium antea gestum infirmari postulat, ita qui superior discessit, illi vim majorem sæpe addendam curat, quod sit potissimum Apostolicæ Sedis confirmatione. Agunt ea de re Decretales in titulo de *Confirmatione utili, vel inutili*. Apostolica hæc confirmatio, cum facta est causa cognita, præcidit omnem controversiam; adeo ut res à Summo Pontifice confirmata amplius in discrimen revocari non possit. Contra vero si edita est re non cognita, atque *in forma communi*, ut ajunt, ea quidem impedimento non est, quominus iudex rem noscat; quia confirmatio conditionem habet, modo justa sit sententia, de qua quærebatur (1).

(1) Cap. 1 ibique Glossa v. Confirmationem, et c. 2, et c. 7 de Confirmat. util. vel inutil. c. 5 de Concess. præben. c. 14 de offic. et potest. delegat.

10. In primis autem curandum est, ut à Pontificia confirmatione procul absit omne obreptionis, aut subreptionis vitium; scilicet, ea non est impetranda aut falsa narrando, aut vera malitiose reticendo (1). Quod merito transfertur etiam ad cetera Apostolicæ Sedis mandata, decreta, confirmationes, quæ, cum in iis obreptio, aut subreptio inest, vim nullam habent. Hodie de vi, aut justitia privilegii, mandati, aut confirmationis Sedis Apostolicæ disputari non solet, nisi primum ab ipso Pontifice *oris*, ut vocant, *aperitio* fuerit impetrata.

(1) Cap. 1 et 2 de Confirmat. ult. vel inutil.

TITULUS XVII.

DE ARBITRIS.

1. PER ARBITROS, ET TRANSACTIONES LITES TOLLUNTUR.—2. QUI ARBITER?
3. ARBITER, VEL NECESSARIUS, VEL VOLUNTARIUS.—4. QUIBUS IN REBUS NECESSARIUM ARBITRI ASSUMANTUR?—5. ARBITRI VOLUNTARIUM NULLAM HABENT JURISDICTIONEM—6. SENTENTIA AB ARBITRO LATA, QUAM VIM HABEAT?—7. QUI ARBITRI ESSE POSSINT?—8. UNUS NE, AN PLURES ARBITRI ELIGENDI?—9. QUOMODO PLURES ARBITRI JUDICARE DEBEANT; ET QUID AGENDUM, SI INTER SE DISSSENTIANT?—10. QUANDO ARBITRI COGENDI AD FERENDUM JUDICIUM?—11. QUOMODO AB ARBITRIS JUDICANDUM?—12. QUÆ CAUSÆ REJICIANT ARBITRIUM?—13. ARBITRI JUDICIUM AD BONI VIRI ARBITRIUM QUANDO REDIGATUR?—14. QUIS ARBITRI EXECUTIONEM DECERNAT?—15. QUOMODO EXPIRENT ARBITRIA?

1.

FORENSEM strepitum, longasque, ac periculosas iudiciorum ambages declinaturi, non raro controversias omnes arbitrorum fidei